

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในขณะที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ ทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงาม ทรัพยากรมนุษย์ขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือจัดการกับวิธีการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพได้ ซึ่งเป็นผลมาจาก ความผิดพลาดของการศึกษาที่มุ่งแต่การรู้วิชา หรือความรู้ แต่ไม่รู้ชีวิต และสิ่งที่สัมพันธ์อยู่กับ ชีวิต คือ เชาววิชาเป็นตัวตั้งไม่ได้เอาคนเป็นตัวตั้ง ทำให้ชีวิตกับการศึกษาแยกส่วนออกจากกัน และการจัดการศึกษาที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การศึกษาไม่ส่งเสริม ให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เมื่อเกิดปัญหานานาประการจึงไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะไม่เข้าใจชีวิตและสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต ประชาคมการศึกษา นักการศึกษา สถาบันทาง สังคม ศาสนา วัฒนธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ถึงเวลาที่จะ ต้องมีการปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติ จึงทำให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้น ประกาศใช้เมื่อ วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา และมีการปฏิรูป การศึกษาของไทยขึ้น สถาบันการศึกษา ครูอาจารย์ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความตื่นตัว ที่จะเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, 2543)

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นภารกิจที่มีกฎหมาย รองรับ ครูอาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ตามเจตนารมณ์ของ กฎหมาย ไม่ใช่นโยบาย หรือแผนงานที่หลีกเลียง หรือเปลี่ยนแปลงตามใจชอบได้ เหมือนในอดีต ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ต้องยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูเป็นผู้ที่สำคัญ และมีบทบาทมากขึ้น การปฏิรูปจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมี การปฏิรูปครู บทบาทของครู ดังนั้น ครูจึงต้องเปลี่ยน รูปแบบการสอนจากการเป็นผู้ดำเนินการ ผู้กำหนดมาตรฐาน วางแผนการเรียนรู้ การกำหนด กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล มาเป็น ผู้เตรียมเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับผู้เรียน เป็นผู้คอยช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในขั้นตอน การเรียนการสอน และต้องทบทวนบทบาทของตน ว่าวิธีการในการ

จัดการเรียนการสอนของตนในปัจจุบัน มีคุณภาพ ถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับการปฏิรูป การเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุดหรือไม่ นอกจากการเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวของครูแล้ว ครูยังจะ ต้องทำหน้าที่เตรียมแหล่งข้อมูล จัดทำแผนการสอน เตรียมกิจกรรม เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เตรียมการวัดผลประเมินผล จัดทำแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ และยังคงได้รับการประกันคุณภาพ การศึกษา ทั้งภายในภายนอกด้วย จะเห็นว่าครูในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องรับผิดชอบงานมากขึ้น ต้องมีการแสวงหาความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ซึ่งอาจทำให้ครูต้องเผชิญกับภาวะ การทำงานที่ กดดัน ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ตามกระแสปฏิรูปการศึกษา ประกอบกับปัญหาสภาพ สังคม การเมือง เศรษฐกิจในปัจจุบัน ภาวะการแข่งขันภายใต้กระแสวัตถุนิยม อาจส่งผลให้ เกิดความเครียดได้ ซึ่งความเครียดนี้ถ้ามีระดับต่ำ ก็จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ถ้ามีความเครียดอยู่ในระดับสูง ก็จะส่งผลเสียทั้งทางร่างกายและจิตใจ นักจิตวิทยาจึงถือว่า ความเครียดเป็นปัญหาทางสุขภาพจิตที่สำคัญที่สุด (สำรวมจิต สุนทราภิรมย์สุข, 2538)

ครูซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญ ในการที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินและพัฒนาไป อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากมีความเครียดเกิดขึ้นในระดับสูง และไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม ประสิทธิภาพของการทำงาน ของผลงาน ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ คุณภาพของความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ก็จะน้อยลง หรือไม่มีเลย วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาก็จะไม่บรรลุผล สำเร็จ นอกจากนั้นความเครียดที่สะสมอยู่เป็นเวลานาน จะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตที่ร้ายแรง เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า และอาจนำไปสู่การทำร้ายเด็กนักเรียน หรือการทำร้ายตนเอง ตลอดจนการฆ่าตัวตาย ซึ่งเราจะเห็นได้จากข่าวตามสื่อต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ ทำให้สูญเสีย บุคลากรทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครู ในยุคปฏิรูป การศึกษาโดยจะศึกษาครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาในเขต จังหวัดเชียงใหม่ เพราะความเครียดหากไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้อง จะนำไปสู่ความผิดปกติทางจิตได้ การได้ข้อมูล ความเครียดของครู จะเป็นประโยชน์ในการป้องกัน ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา สุขภาพจิตของครู ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญได้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข ปราศจากความเครียด จึงจะ ทำให้การปฏิรูปการศึกษาก็จะได้ประสบผลสำเร็จดังที่ทุกฝ่ายคาดหวังไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาระดับความเครียด และปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ในยุคปฏิรูปการศึกษา
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับความเครียด กับปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปและปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาของครู
3. เปรียบเทียบผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาของครูที่มีเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงินต่างกัน
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางเศรษฐกิจ กับ ผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไปและปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาของครู

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการครู สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

2. ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูยุคปฏิรูปการศึกษา 3 ปัจจัยคือ

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงิน

2.2 ปัจจัยทั่วไป ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว และ สัมพันธภาพในที่ทำงาน

2.3 ปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู การประกันคุณภาพการศึกษา และการวิจัยในชั้นเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียด หมายถึง สาเหตุหรือองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความรู้สึกกดดัน ว้าวุ่นใจ ไม่สบายใจ สูญเสียภาวะสมดุลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีผลทั้งแง่บวกและแง่ลบ ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน การดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาใน 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะต่าง ๆ ของครู ได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน สถานะทางการเงิน

อายุราชการ หมายถึง ระยะเวลาที่ครูได้รับราชการเป็นครูผู้สอนจนถึงปัจจุบัน

สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสในปัจจุบันของครู แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ โสด สมรส หย่าร้าง และแยกกันอยู่

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาของครูที่สูงที่สุด แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

รายได้ต่อเดือน หมายถึง เงินเดือน และ เงินอื่น ๆ ที่ครูได้รับในแต่ละเดือน

สถานะทางการเงิน หมายถึง ความเพียงพอของรายรับ ในการใช้จ่ายของครู แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ พอใช้ พอใช้และเหลือเก็บ ไม่พอใช้ และ ไม่พอใช้และมีหนี้

ปัจจัยทั่วไป หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และการดำเนินชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพใน ครอบครัว และ สัมพันธภาพในที่ทำงาน ที่อาจมีผลต่อความเครียดของครู

ฐานะทางเศรษฐกิจ หมายถึง สถานภาพทางการเงินของครู เช่น ความเพียงพอของรายรับ รายจ่าย ภาระหนี้สิน เงินออม การใช้จ่ายในการดำรงชีวิต

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ ของบุคคลภายในครอบครัวของครู เช่น สามี ภรรยา พ่อตา แม่ยาย บุตร หลาน ที่อยู่บ้านเดียวกัน

สัมพันธภาพในที่ทำงาน หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของครู กับบุคคลในโรงเรียน ที่ครูได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย เช่น เพื่อนครู ภารโรง ผู้บริหาร

ปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมาจากการปฏิรูปการศึกษา ที่อาจมีผลต่อความเครียดของครู แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู การประกันคุณภาพการศึกษา และการวิจัยในชั้นเรียน

การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีทักษะในการหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู หมายถึง ใบอนุญาตที่ครูทุกคนจะต้องมี (ขณะนี้ยังไม่ได้บังคับใช้) เป็นหลักฐานที่จะรับรองมาตรฐานความรู้ ความสามารถ และจรรยาบรรณของครู มี 2 ประเภท ได้แก่ ครูประจำการ และ ครูก่อนประจำการ

การประกันคุณภาพทางการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกันไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และผลิตผลที่ไม่มีประสิทธิภาพ มี 2 ประเภท คือ ประกันคุณภาพภายใน และ ประกันคุณภาพภายนอก

การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง นอกเหนือจากการสอนตามปกติ ครูจะต้องค้นคว้าวิจัย สร้างความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง พัฒนาผู้เรียนให้เป็นตามวัตถุประสงค์ และเป็นการพัฒนาวิชาชีพของครูด้วย

ครูสังกัดกรมสามัญศึกษา หมายถึง ข้าราชการครู ที่สอนอยู่ในโรงเรียน สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2544

ยุคปฏิรูปการศึกษา หมายถึง ช่วงเวลาที่สังคมไทยได้มีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษา จากเดิมที่มุ่งแต่การรู้เนื้อหาวิชา ท่องจำในหนังสือ ครูเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และภูมิปัญญาทางการศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ของประเทศให้ เก่ง ดีและมีความสุข

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับความเครียด และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดของครูในยุคเริ่มต้นของการปฏิรูปการศึกษา
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกัน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาสุขภาพจิตของครู ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีความสุขทั้งครูและนักเรียน การปฏิรูปการศึกษาก็จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้